

Üstün Yetenekliler İçin Değerler Eğitimi Dersinin Önemi*

Derya TURGUT YILDIRIM^{1,2}

¹ Kurtuluş İlkokulu, Bismil, Diyarbakır, Türkiye

² İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Malatya, Türkiye

* Bu çalışma, 14.05.2016 tarihinde Muğla'da düzenlenen 15. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Öz

Ülkemizde bazı illerde üstün yetenekli bireylerin özel eğitim gördükleri Bilim ve Sanat Merkezleri bulunmaktadır. Bilim ve Sanat Merkezlerinde fen, tarih, matematik gibi derslerin yanında müzik ve resim gibi sanat dersleri de verilmektedir. Bunun yanında bir de tüm bu derslerle ilişkilendirilerek değerler eğitimi verilmektedir. İşte bu araştırmanın amacı üstün yetenekli çocuklar için değerler eğitiminin önemini ortaya çıkarmaktır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden “olgu bilim deseni” kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak belgesel tarama yöntemi kullanılmıştır. Alan yazında yer alan literatür taranarak veriler toplanmıştır. Araştırma, üstün yetenekliliğin bilişsel, zihinsel açıdan olduğu kadar duygusal açıdan da diğer bireylere göre farklı ve özel özellikleri olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla üstünlerin duygusal anlamda ihtiyaçlarının karşılanması hem birey hem de toplum adına ciddi bir önem teşkil ettiği varılan önemli sonuçtur. Bundan yola çıkarak Bilim ve Sanat eğitimi verilen bu özel eğitim kurumlarının değerler eğitimine de gerekirse örtük öğrenme gibi metotlarla yer vermesi gerektiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Üstün Yetenek, Üstün Zekâ, Bilim ve Sanat Merkezi, Değerler Eğitimi.

The Importance of Values Education Lesson for Gifted Children

Abstract

There are some science and art centers in which gifted people are trained in some cities of our country. Music and painting lessons in addition to lessons such as science, history, mathematics are given at the science and art centers. Values education is taught in company with all lessons. The aim of the study is to determine the importance of values education for gifted children. Phenomenological design from qualitative research methods is adopted in this study. Data was

Makale Bilgileri:
Gönderim / Received:
07.06.2016
Kabul / Accepted:
26.07.2016

Sorumlu Yazar:
Kurtuluş İlkokulu,
Diyarbakır, Türkiye
derya.trgt@gmail.com

obtained via investigating the literature. It was clearly understood from the study that gifted children have different and special cognitive, mental and emotional characteristics than other ones. Therefore it is concluded that providing emotional needs of high gifted children is very important for both individual and society. For this reason these special educational institutions which give science and art education should attach importance to values education with methods like tacit learning.

Keywords: High Gifted, Superior Intelligence, Science and Art Center, Values Education.

1. Giriş

Değer, sosyal bilimlerin temel konu alanlarından biridir. Sosyal bilimlerin birçok alt dalında bu konu ele alınmıştır. Sosyologlar, sosyal antropologlar ve sosyal psikologlar konuyu ele alan bilim adamlarının başlıcalarıdır (Bacanlı, 1999, s. 1). Değerler birçok bilim dalı tarafından ele alındığı için pek çok da tanımı vardır. Değer kavramının sözlükteki anlamı arzu edilen, ilgi duyulan, peşinden koşulan, ayar ölçüsü olarak kullanılan şeydir. Felsefeye göre ise değer, her türlü hedefler, ilgi ve çıkarlar, tutkular, inanma- inanmama, dürüst olama- olmama gibi şeylerdir (Aydın, 2011, s. 39).

Bireylerin sahip olduğu değerler bir bütünlük gösterir. İşte bu bütünlüğün adı değerler sistemidir. Değerler sistemi, tüm varlığa dair algısını ve var oluş amacını temel alarak tüm tercihlerini etkileyen inançların bir toplamıdır (Kaymakcan ve Meydan, 2011, s. 29). İşte bu noktada da değerler eğitimi üstün yetenekliler için verilecek bir eğitimde büyük önem taşıyan bir yer edinir.

Üstün yetenekli çocuklar, kimi zaman istemeden de olsa eğitim uygulayıcılarını şaşırtırlar. Çünkü çoğu uygulayıcının geliştirdiği yanlış kanaat, bu çocukların mükemmel oldukları ya da olmaları gerektiği, hiç hata yapmamaları gerektiği, saygı, sevgi, hoşgörü, yardımlaşma gibi değerler konusunda son derece bütünlük taşımaları gerektiği görüşüdür. Oysaki her insanın yaptığı gibi üstün yetenekli çocuklar da bu kavramların bir ya da birkaçından yoksun olabilirler. Bu sebeptendir ki üstün yetenekli çocukların değerler eğitimi dersine ihtiyaçlarının olmadığı söylenemez.

Diğer yandan üstün yeteneklilerin özellikleri mevzu bahis olduğunda yapılan genellemelerden biri, onların yüksek duyarlılıklara sahip olduklarıdır. Bahsedilen bu yüksek duyarlılıklar da bu çocukların değerler eğitimine fazlası ile ihtiyaç duyduklarını gösterir. Çünkü giderek yozlaşan toplumlarda bu yüksek duyarlılıkları ile üstün yetenekli çocuklar kendilerini fazlası ile yalnız ve yabancı hissedeceklerdir.

Tüm bunların ötesinde, üstün yetenekli çocukların, sık bulunmayan bir cevher, toplumun ihtiyaç duyduğu bir lider, büyük gelişmeleri sağlayan bir önder olmaları muhtemeldir. Bu çocuklar bu anlamda bilim çağının gerektirdiği donanımlarla eğitilebilirler. Ancak üstün beyin gücüne sahip bu çocukların her zaman toplumun faydasına çalışacaklarının bir garantisi yoktur. Nitekim ampulü bularak tüm insanlığa katkı sağlayan Edison da, v8 bombasını desenleyenlerden biri olan ve en büyük yıkımların meydana gelmesine neden olanlardan Warner Von Braun da üstün yetenekli bireyler idi. Bu noktadan hareketle, her geçen gün yozlaşan, yanlış bir yöne doğru giden, sapkınlıkların, cinayetlerin, savaşların, sömürülerin arttığı bir toplumun fazlasıyla değerler eğitimine ihtiyaç duyduğu kesindir. Fakat üstün beyin gücüne sahip bireylerin özel eğitim ile bu değerler eğitimi derslerinden daha fazla nasiplenmesi gerektiği de önemli bir gerçektir. Çünkü yaptıkları icatlarla çığır açan bilim adamları, ardında binlerce insanı sürükleyen liderler gibi büyük atılımlar yapan üstün yetenekli bireylerin, yanlış yolda ilerlediklerinde ortaya çıkaracakları sonuç da aynen böyle büyük ve güçlü olacaktır.

Üstün yeteneklilerin sosyal ve duygusal yeteneklerini geliştirmek için ise günümüzde çok çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Üstün yetenekliler entelektüel ve psikolojik potansiyellerini geliştirmek için özel ilgi ve ihtiyaca gereksinim duyarlar (Özbay ve Palancı, 2011). Ancak bu desteğin kimi eğitim uygulamacıları ve hatta uzmanlar tarafından yalnızca bilişsel anlamda yapılması gerektiği düşünülmektedir. Üstün yetenekli çocukların duyuşsal anlamda kendi kendine yeteceğine dair bir kanı söz konusudur. Bu araştırmanın amacı da üstün yeteneklilerin değerler eğitimine ihtiyaç duyup duymadıklarını açıklığa kavuşturmadır. Bu

amaçla üstün yetenekli çocuğun tanımından başlayarak, özelliklerine, eğitiminin tarihçesine ve değer kavramına değinilip, üstün yetenekliler için değerler eğitiminin öneminden bahsedilmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, “Üstün yetenekliler için değerler eğitiminin önemi nedir?” sorusuna cevap aramaktır. Bu genel amaç çerçevesinde de şu sorulara yanıt aranmıştır;

1. Üstün yeteneklilik nedir?
2. Üstün yeteneklilerin genel ve özel özellikleri nelerdir?
3. Üstün yeteneklilerin eğitiminin geçmişten günümüze gelişimi nasıl olmuştur?
4. Değer nedir? Değerler eğitiminin amaçları nelerdir?
5. Değerler eğitiminin tarihçesi nedir?
6. Değerler eğitiminin oluşumu ve gelişimi nerede ve nasıl olur?
7. Üstün yeteneklilerin eğitiminde değerler eğitiminin önemi nedir?

2. Yöntem

2.1. Model

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgu bilim deseni farkında olduğumuz fakat derinlemesine ve detaylı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgu bilim araştırmalarının kesin ve genel sonuçlar sunmama ihtimali söz konusu olsa da bir olguyu iyi bir şekilde tanımamıza, anlamamıza yardımcı olacak sonuçlar ortaya koymamızı sağlar (Büyüköztürk, 2011, s. 19).

2.2. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak belgesel tarama yöntemi kullanılmıştır. Alan yazında yer alan; üstün yeteneklilik, üstün yeteneklilerde eğitim, değerler, değerler eğitimi, üstün yeteneklilerde değerler eğitimi ile ilgili kitaplar, tezler, makaleler vb. literatür taranarak veriler toplanmıştır.

Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denir. Belgesel tarama, belli bir amaca dönük olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar. İki ayrı amaçlı belgesel tarama olabilir. Bu araştırma genel tarama yöntemi ile yürütülmüştür. Genel tarama, hemen her araştırmada izlenen "alanyazın" ya da "literatür" taraması olarak bilinen bir taramadır (Karasar, 2007, s. 183, 184).

Bu yöntemle Ebcohost - Eric, Academia, Belgelerim ve Ulakbim veri tabanlarından tam metin ulaşılabilen üstün yeteneklilik ve değerler eğitimi konulu makaleler, YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden izinli lisansüstü tezlere ulaşılmış ve bu belgeler bilgisayar ortamına kopyalanmıştır. Bunların dışında üstün yeteneklilik ve değerler eğitimi konulu kitaplar ve dergiler de incelenerek elde edilenler araştırma verileri raporlaştırılmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

3.1. Üstün Yeteneklilik

Geçmiş zamanlardan günümüze varıncaya kadar önemli kavşaklardan dönüşümü sağlayan insanlar olmuştur toplumlarda. Bu kavşaklardan her dönüšte ya büyük bir yenilik, ya büyük bir buluş ya da baştan yaratılmış bir toplum kültürü ya da bunlara benzer değişiklik ve gelişmelerle karşılaşmışsınız. İşte bu

önemli ve büyük devrimleri sağlayan üstün beyin gücüne sahip olan üstün yetenekli bireyler olmuştur. Her toplumda olduğu gibi bizim toplumumuzda da üstün beyin gücüne sahip bireyler vardır ve olacaktır. Ancak önemli olan bu bireylerin tanınması ve nasıl daha iyi eğitilebileceğinin tespit edilmesidir.

Üstün yetenek kavramı toplumların bu kavrama bakış açısı ile ilgili olarak değişime uğramıştır. İlk topluluklarda en iyi avlanan veya en hızlı koşan üstün yetenekli olarak tanımlanırken, toplumların gelişmesiyle bu kavram farklı nitelikler kazanmıştır. Günümüzde ise gelişmiş toplumlarda, kişileri diğer insanlardan ayıran farklılaşmış üstün yetenekler olarak kısaca ele alınmaktadır. Örneğin Nobel ödünü kazanmış veya olimpiyatlarda en iyi dereceyi almış ve yahut da çok küçük yaşlarda usta bir müzik kompozitörü olmuş bir çocuk için, üstün yetenek kavramı kullanılmaktadır (Ömeroğlu, 2004, s. 275, 276).

Üstün zeka kavramı yirmi birinci yüzyılın başlarında hemen hemen deha kavramı ile eşdeğer görülmekteydi. Örneğin üstün zeka konusunda önemli çalışmaları olan Terman, 140 veya üstü IQ' sü olan çocukları deha olarak kabul etmekteydi. Daha liberal tanımlarda ise yine belirli sınırlar olmasına rağmen üstün zeka kavramı daha geniş bir çerçeveden ele alınır. Bu yaklaşımda üstün zeka herhangi bir performans alanında görülen üst düzey potansiyel ve yüksek beceri şeklinde açıklanır (Sak, 2014, s.5)

Çağımızda üstün zekâlı çocuklar için pek çok tanım yapılmıştır. Ancak bu tanımların içinde en yaygın kabul edilen tanıma göre; zihinsel yeteneklerinin veya zekâlarının birden fazlasında yaşıtlarına kıyasla üst performans gösteren ya da gizil güce sahip olan, yaratıcılık yönü güçlü olan ve başladığı işi bitirme, üstesinden gelme konusunda yüksek görev anlayışı bulunanlara “üstün zekâlı çocuk” denir. Bu çocuklar kendi yaşıtları arasından rastgele seçilmiş bir kümenin % 98’inden üstün olan çocuklardır (Çağlar, 2004, s. 317).

Seçkin yeteneklerinden ötürü, yüksek seviyeli iş yapmaya yeterli olduğu, üstün yetenekliler alanında profesyonel olarak tanımlanan kişilerce tespit edilmiş çocuk üstün yetenekli çocuktur. Bu çocuklar belirlenen alanların biri, birkaçı ya da bunların tamamının bütünleşmesinden oluşan bir bütünlük içinde yüksek başarı gösterirler veya gizil güçleri vardır (Davaslıgil, 2004, s. 283).

Üstün yetenekli çocuk; zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik yeteneği bakımından veya özel akademik alanlar açısından yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği uzmanlar tarafından belirlenen çocuklardır (Bilim ve Sanat Yönergesi, 2001, 2, 3).

Araştırmaların ortaya koyduğuna göre üstün ve özel yetenekli çocukların fiziksel ve zihinsel yetenekleri erken zamanda kendini gösterir ve üstün yetenekliler konuşma, hareket ve okuma açısından belirgin bir şekilde farklılık gösterir ve erken olur (Baykoç, 2014, s. 27).

Üstün ve özel yetenekli çocuklar genellikle kendi takvim yaşlarında olması beklenene uygun gelişme göstermezler. Onlar, akranlarının ilgilendiği oyunlardan daha gelişmiş oyunlarla ilgilenirler ve eğitim konusunda da yaşıtlarından daha iyidirler. (Uzun, 2004, s. 19).

Ancak geçmişten bugüne kadar üstün yetenekli ve üstün zekâlı kavramları tam olarak birbirinden ayrılmamıştır. Kimi araştırmalar bu iki kavramı ayrı ayrı ele alsa da tıpkı bu araştırmada olduğu gibi bu kavramları birlikte ele alan ve “üstün yetenekliler” şeklinde ifade eden çalışmalar da olmuştur.

Aslında zaten yetenek zekâyı da kapsayan bir alandır. Çünkü üstün zekâlılığın oranı çok azdır. Üstün zekâlı grup % 2 civarında iken üstün yetenekli grup % 4 - % 5'lere kadar çıkar. Üstün yetenekli çocukların bazıları resim, müzik, matematik ve sözel alanların birkaç tanesinde yaşıtlarından iki üç yaş ilderde gelişirken, bazıları akranlarıyla aynı anda gelişebilir ve hatta bazılarının eğitiminde destek gerekebilir. Üstün zekâlı çocuklar ise hem yaratıcılıkta hem de kendini konuya verebilmede ve genel zekâ alanlarının tümünde akranlarından minimum iki yaş ilderde olan çocuklardır (Ataman, 2012, s. 5).

Uzun yıllar boyunca yapılan çalışmalar neticesinde üstün zekâlı çocukların normal çocuklardan bazı farklı ve üstün özelliklere sahip oldukları belirlenmiştir. Bu farklı özellikler zamanla geliştirilmiş test ve ölçeklerle bu konuda uzmanlaşmış kişiler tarafından ölçülebilir hale gelmiştir (Çağlar, 2004, s. 113).

3.2. Üstün Yetenekli Çocukların Özellikleri

3.2.1. Üstün yetenekli çocukların genel özellikleri

Eğer amaç üstün yeteneklileri anlamak ve bu doğrultuda özel eğitim olanakları sunmaksa en başta bilmemiz gereken şey üstün yeteneklilerin çok boyutlu bir şekilde özelliklerini bilmek olmalıdır.

Üstün yeteneklilerin normal bireylerden farklı olarak sahip oldukları özelliklerinin fark edilmesi bu bireylere dair politikaların oluşturulması bakımından da önemlidir (Levent, 2012, s. 29).

Ancak üstün yeteneklilerle ilgili kalıp bazı yargıları aktarmadan önce onlarla alakalı şaşırtıcı bilgileri sıralamakta fayda var. Çünkü üstün yeteneklilerle ilgili bahsedilecek olan özelliklerinin tam anlamıyla içinde yer almayan üstün yetenekliler de vardır. Örneğin Albert Einstein 4 yaşında konuşmuş, ancak 7 yaşında okuyabilmiştir. Fakat Albert Einstein seviyesinde bir üstün zekâlı çocuk bulmak oldukça zordur. Bu zekâsına rağmen Albert Einstein aynı zamanda okuma güçlüğü olan bir insandır, yani disleksiya'dır. Beethoven ise müzik öğretmeni tarafından ümitsiz vaka olarak tanımlanmıştır. Ancak Beethoven ünlü dokuzuncu senfonisini bestelerken sağırdır. Rus edebiyatının en ünlü kalemi olan Tolstoy, başarısızlık nedeniyle okulunu bırakmıştır. Walt Disney, çizgi filmleri, çizgi kahramanları bize kazandıran kişidir. Fakat çalıştığı gazeteden iyi fikirleri olmadığı için kovulmuştur, oysa Disney'in 140 zekâ bölümünün üstünde zekâsı vardır. Edison'un öğretmeni ise, onu hiçbir şey öğrenemeyecek kadar aptal bulmuştur. Fakat Edison 1000 denemenin sonunda ampulü bulan kişi olmuştur. Alman bir fizikçi olan Warner Van Braun 9. sınıfta matematikten kalmıştır. 2. Dünya Savaşında ise V8 bombalarını desenlemiştir. Aynı zamanda Aya giden uzay aracının projesini de o çizmiştir (Ataman, 2012, s. 5, 6).

Üstün yetenekli çocuklarda en çok görülen ortak özellikleri eğitim- öğretim gereksinimleri boyutuyla 5 temel alanda toplayabiliriz. Bunlar (Davaslıgil ve Zeana, 2004, s. 90);

- Öğrenme adımının hızı
- Bilgi ve düşünmenin karmaşıklığı
- Anlamada ve yeterlik kazanmada derinlik
- Bireysel ifadeye yenilik ve özgünlük
- Öğrenmeye katılımında yoğunluk ve erken yaşta görülen bir idealizm.

Üstün yetenekli çocuklar Çağlar'ın belirttiğine göre (2004, s. 123, 124);

1. Kolay, hızlı ve sağlam öğrenirler.
2. Akıllarını ve pratik bilgileri beceriyle kullanırlar.
3. Açık düşünebilir, bağlantıları kolayca bulur, bilgilerini transfer edebilir ve yeni durumlarda bu bilgileri en uygun şekilde kullanabilirler.
4. Duyduğunu, gördüğünü, okuduğunu fazla uğraşmadan uzun zaman kavrayabilirler.
5. Birçok alanda bilgileri derin, ilgileri geniştir.
6. Kelime dağarcıkları oldukça geniştir. Konuşmaları açık ve akıcıdır.
7. Zihnen zor problemleri basit bir şekilde çözerler.
8. Akranlarının seviyesinden üstün kitap ve ansiklopedileri okurlar.

9. Akademik konularda yaşitlarından 2, 3, 4 sene ilerdedirler. Okumayı çok erken öğrenirler.
10. Fikirleri ve çalışma yolları, buluşları genellikle kendilerine has ve orijinaldir.
11. Uyanık, iyi bir gözlemci ve hazır cevaptırlar.
12. Üstünlüklerini ilerleyen zamanlarda “ömür boyu süren bir şarkı” gibi devam ettirirler.

Üstün yetenekli çocukların sahip oldukları özellikler doğrultusunda bütünsel bir şekilde gelişmelerini devam ettirebilmeleri için küçük yaşlardan başlayarak kendi seviyelerine uygun öğrenme deneyimlerinden faydalanmaları gerekmektedir (Karakuş, 2010, s. 130).

3.2.2. Üstün yetenekli çocukların bedensel özellikleri

Halk arasında üstün zekâlı çocukların enerjilerini zihinsel yönden sarf ettikleri düşünülerek bedensel olarak çelimsiz ve az gelişmiş olacakları düşünülse de bu görüşün yanlış olduğu tespit edilmiştir.

Çağlar’ın belirttiğine göre üstün yetenekli çocukların bedensel özelliklerinden çoğu aşağıdaki gibidir (2004, s. 114);

1. Doğumlarında normal çocuklardan uzun ve ağır dolarlar.
2. Her yaşta bedeni gelişimleri açısından yaşitlarına göre üstünlük gösterirler.
3. Her zaman yaşitlarından daha iri, kuvvetli ve sıhhatlidirler.
4. Yaşitlarından daha erken görürler. Bu çoğu kez zekânın yüksekliği ile doğru orantılı olarak çok erken gelişir.
5. Bedenen tüm organların sağlığı yaşitlarından çok iyidir. Sağlıklarına çok iyi bakarlar.
6. Bedensel özürleri çok azdır. Sağlıkları bozulduğunda hemen tedbir alırlar ve hastalık şikâyetleri çok azdır. Birçokları gözlük kullanır ve büyük bir kısmı bademcik ameliyatı olmuştur. Bu sağlığa verdikleri önemin bir belirtisidir.
7. Genellikle omuz ve kalçaları daha geniş, ciğerleri daha kuvvetlidir.

Baykoç’ un belirttiğine göre ise üstün yetenekli çocukların sahip oldukları bazı bilişsel özellikler şu şekildedir (2014, s.28,29);

- Hem hızlı hem çok yönlü düşünebilme,
- Yaşitlarına göre daha erken zamanda soyut düşünebilme becerisi,
- Sanatsal alanların bir ya da birkaçında yetenekli olma,
- Bilgiyi gerekli yerde ve gerekli zamanda en doğru biçimde kullanabilme yeteneği,
- İlgi duyduğu alanda başkalarına nazaran artan dikkat süresi,
- Detayları fark edebilme yeteneği.

3.2.3. Üstün zekâlı öğrencilerin zihinsel özellikleri

Çağlar’ın belirttiğine göre üstün zekâlı öğrencilerin zihinsel özelliklerinden bazıları aşağıdaki gibidir (2004: 115 - 117);

- Alışılmışın dışında bir zihni enerjiye sahiptirler. Zihnen daima faal olmayı şiddetle isterler.
- Bilgi kazanmak için bitmek tükenmek bilmeyen bir iştah ve açlık gösterirler.
- Erken konuşabilir ve ilişkilerinde dili etkili bir iletişim vasıtası olarak kullanabilirler.

- Yeni sosyal durumlara kolaylıkla uyum sağlayabilirler.
- Dış dünya ile etkileşimlerinde olgun ve yapıcıdır.
- Toplumun kural ve nizamlarını bireysel güvenlik kaynağı olarak kabul ederler.
- Birçok sosyal problemle yüz yüze geldikleri gibi bunlara uygun çözüm yolları da bulurlar.

3.2.4. Üstün zekâlı çocukların kişilik özellikleri

19. yy. yazarları genellikle üstün yetenekli çocukların eksantrik, farklı, çelişkili ve kararsız duygusal özelliklere sahip olduklarını yazmışlardır. Bunun nedeni olarak ise bazı özelliklerin çok üstün gelişim göstermesi diğer bazı eksiklik ve kusurlara neden olacağı ve eşlik edeceği inancını savunurlardı. Terman, üstün yetenekli çocuklarla ilgili yaptığı araştırmalarda üstün zekâlılık ile tuhaflık, kararsız duygusal özellik ve başka başka gariplikler arasındaki farz edilen ilişkinin yalnızca bir efsane olduğunu saptadı (Çağlar, 2004, s. 120)

Çağlar birçok uzmanın belirttiği üstün yetenekli çocukların kişilik özelliklerini derlemiştir (2004, s. 120, 121). Alıntılanacağına göre bu özellikler şu şekilde sıralanabilir;

1. Kendilerinden emindirler, sunabilecekleri becerileri çoktur ve bağımsızdırlar.
2. Hedeflediklerine ulaşmaktan ve başarmaktan zevk alırlar.
3. Çok çalışkandır. Bireysel yanlışlarını görürler ve bu yanlışlarını düzeltirler.
4. Sosyal ve popülerdirler. Kolaylıkla arkadaş, dost edinirler. Sadakat, vefa, güvenden hoşlanırlar.
5. Sorumluluk almayı severler ve bu sorumlulukları olağanüstü bir şekilde sonuçlandırmak isterler.

Bunun için ellerinden gelen tüm çabayı ortaya koyarlar.

1. Başkaları ile kolay bir şekilde işbirliği kurarlar.
2. Alçak gönüllü ve mütevazidirler.
3. Sebat göstermede ve kararlılıkta iyidirler.
4. İlişkilerinde politik, lider ve hakemdirler.
5. Çok sevimlidirler. Başkaları tarafından kolayca sevilir ve kabul görürler.
6. Görüş olarak da yakışıklı, cazibeli, temiz ve düzenlidirler.
7. Duygusal ifadeleri kararlı ve uygundur.

3.2.5. Üstün yetenekli çocukların mesleki özellikleri

Çağlar'ın aktardığına göre (2004, s. 122, 123) üstün yetenekli çocukların ilerde seçecekleri meslek gruplarını ve bu meslekteki başarılarını araştırarak güvenilir sonuçlara ulaşan Terman, aşağıdaki belirgin özellikleri saptamıştır;

1. Akademik açıdan konuları öğrenmede 2, 3 ve hatta 4 sınıf üst seviyededirler.
2. Üstün yeteneklilerin % 90'ının zekâ seviyesi orta yaşlarda da yükseliş gösterdi.
3. Üstün yeteneklilerin % 90'ı üniversiteye girerken % 70'i üniversiteden mezun oldu.
4. Üniversiteden mezun olanlardan yüzde otuzu ise şeref mükâfatları almaya hak kazandılar. Yüzde 66'sı mezuniyet seviyesinde işlerde kalmıştır.

5. Orta yaşlarda 800 üstün zekâlı erkekten 67'si kitaplar neşretti. Bunlardan 46'sı fen, sanat, edebiyat ve beşeri ilimler alanında idi. 1400'den fazla fen, teknik ve profesyonel makaleler, 200'den fazla kısa hikâyeler, temsiller. 236 kişi oldukça geniş ve çeşitli konularda makaleler neşrettiler. 150'den fazlası özel imtiyaza sahip ihtira beratı aldılar.
6. Doktorluk, mühendislik, doktora seviyesinde bilimsel çalışma, fen alanındaki meslekler, hukuk, kimyagerlik, eczacılık vb. profesyonel meslekleri seçtiler ve başardılar. Az bir kısmı da yarı profesyonel meleklerle girdiler.
7. Girdikleri profesyonel ve yarı profesyonel mesleklerde az sayıda bir istisna ile başarılı oldular.

3.3. Geçmişten Günümüze Üstün Yeteneklilerin Eğitimi

Bir ülkenin dünya üzerinde etkili ve önemli adımlar atabilmesi, hele de bu küresel çağda büyük virajlardan hızlı ve etkili dönüşler yapabilmesi için mutlak surette sayısı çok da olmayan; ileri görüşlü, mükemmel bir zihin yapısına sahip, farkındalıkları yüksek, bilimsel tutumları iyi olan bireylere ihtiyacı vardır. Bu bireyler üstün yetenekli bireylerdir. Bu denli önemli işlevleri olan bu grubun mükemmel bir eğitime tabi tutulması şarttır.

Türk Eğitiminin tarihine baktığımızda zaman zaman üstün yetenekliler konusunda özenli davranılmadığını, zaman zaman ise yeni ve farklı imkânlar oluşturulmaya çalışıldığını görmekteyiz.

Türk Eğitim tarihinde üstün yetenekliler için bu imkânlar kısaca şu şekilde özetlenebilir (Dönmez, 2004, s. 70);

- Enderun Okulu
- 6660 sayılı müzik, resim ve diğer güzel sanat dallarında olağanüstü yetenek gösteren çocukların devletçe eğitilmesini düzenleyen yasa
- Fen liseleri
- Ankara Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nin 1964 yılından itibaren 5 yıl süre ile bazı ilkokullarda özel sınıf ve türdeş kümeler denemesi
- 1416 sayılı yasa
- TÜBİTAK bursları ve yarışmaları
- Anadolu liseleri uygulamaları sayılabilir.

3.3.1. Cumhuriyetten önce üstün yetenekliler

Çağlar'ın Osmanlı Devleti tarihinin başından beri kurulup yaygınlaşan medreselerin temel amacı “din uleması ve görevlilerini” yetiştirmek iken, Enderun'u Hümayunun esas amacı devlet hizmetlilerine ve yöneticilerine özel eğitim yeri oluşturmaktı (Enç, 2004, s. 16).

Enderun Mektebi Osmanlı Devletinin gücünü korumak için kalifiye insan yetiştirmek maksadıyla kurulmuş bir eğitim kurumudur. Odalar halinde ve çeşitli aşamalarda eğitim- öğretim verilen bir müessesedir Enderun Mektebi. Öğrencileri acemi oğlanlar arasından seçilir ve Osmanlı eğitim sisteminde elitler eğitimini meydana getirir (Akkutay, 2004, s. 85).

Tarihimizde üstün yetenekli bireylerin en iyi değerlendirildiği dönem, Osmanlı Devleti dönemindeki bahsedilen Enderun Mektepleridir. Enderun Mektebi, birçok gelişmiş ülkede üstün yeteneklilerin eğitimine kaynaklık etmiştir. Enderun, 600 yıllık bir imparatorluğun sadece yönetim değil, bilim ve sanat kadrolarının oluşumunu da sağlamıştır (Dönmez, 2004, s. 70).

Enderun, Osmanlı İmparatorluğu zamanında mülki, idari, askeri, bilim ve sanat kadrolarının oluşmasına kaynaklık eder. Enderun, Osmanlıyı Osmanlı yapan devlet kadrosunu oluşturmuştur ve bugünkü Amerikan eğitim sistemi de temelini bu işleyişten almıştır (Baykoç, 2014, s.79).

Enderun Mektebi'nin kurulduğu güne dek onun yerini tutabilecek başka hiçbir kuruluş bulunmamaktadır. Her ne kadar Selçuklular ve Avrupa'da hanedan üyelerinin özel bir itina ile öğrenim gördükleri bilinse de Enderun Mektebinin eğitim sisteminin bunlardan çok daha farklı olduğu kesindir (Akkutay, 2004, s. 85).

Enderun Mektebi'nin kuruluş tarihi ile ilgili birçok görüş ileri sürülmüştür. Bunlardan en belirgin iki ana görüşten bahsedilebilir. Birincisine göre, Enderun Mektebi, 2. Murad, ikincisine göre ise Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulmuştur. Arşiv çalışmalarına bakıldığında ise Muallim Cevdet Yazmalarından "Enderun Tarihi"nde mektebin 2. Murad tarafından kurulduğu açıklık kazanmaktadır (Akkutay, 2004, s. 85).

Grand Seraglio'daki Saray Okulu olan Enderun üstün yeteneklilere eğitim sunan tarihteki en eski kurumlardan bir tanesidir ki bu kurum 2. Murad tarafından 15. yüzyılın ortalarında kurulmuş ve Fatih Sultan Mehmet tarafından devşirmelerin Osmanlı yönetiminde yüksek kadrolara gelebilmesini sağlayacak biçimde geliştirilmiş, bir eğitim merkezi haline getirilmiştir. Bu görevini dört yüz yıllık bir dönemde de yerine getirmeyi başarmıştır (Akarsu, 2004, s. 97).

Osmanlı Devleti zamanında Enderun Mekteplerinden eğitilen üstün yetenekli çocuklar ileri hizmetlerde görevlendirilmek üzere hazırlanırlardı. Ülkemizde ise üstün yeteneklilerin eğitimi için ilk adımlar 1952 - 1953 yıllarında atılmıştır.

3.3.2. Cumhuriyet sonrası üstün yeteneklilerin eğitimi

1952 - 1953 öğretim yıllarında Gazi Eğitim Enstitüsünde bir bölüm olarak ilk kez "özel eğitim şubesi" açılmıştır (Çağlar, 2004, s. 61).

İlk olarak, üstün yetenekli çocukların seçimi ve eğitimleri için grup ve bireysel zekâ testlerinin tercümesi, testle alakalı olan yazılı materyallerin basılması ve diğer materyallerin yapılması, uygulanması, geçici kurulların alınması ve adaptasyonları bilimsel kurullar çerçevesinde, özenle yapılmış ve başarılmıştır. Prof. Dr. Dalton Beier 1953 - 1960 yılları arasında Stanford- Binet L- M formlarının, Wechsel Zeka Testlerinin, Parteus, Alexander Performance Testlerinin Türkiye şartlarına göre uyumları ve yepyeni bir sentezi oluşturularak Gazi-Beier testi adında bir test hazırlanmış ve bu test özel uygulamacılar tarafından Türkiye'nin belli bölgelerinde uygulanarak, yeni bir bireysel zeka testi geliştirilmiştir (Çağlar, 2004, s. 62).

1961 yılında kabul edilen T.C. Anayasası'nın 50. maddesine, özel eğitime muhtaç çocukların eğitimi için özel hüküm konulması ve bununla birlikte 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun çıkarılması üzerine özel eğitimde planlı programlı bir dönem başlamıştır (Çağlar, 2004, s. 61, 62).

1992 yılına gelindiğinde ise dönemin Milli Eğitim Bakanı Köksal Toptan tarafından özel eğitime muhtaç çocukların eğitimlerini sağlamak için Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Genel Müdürlük teşkilat yapısı bünyesinde idari, rehberlik ve özel eğitim olmak üzere üç daire başkanlığı ve bunların bünyesinde 25 şube oluşturulmuştur. Hem özel eğitime ihtiyacı olan engel gruplarına ilişkin şubeler, hem de üstün yeteneklilerin eğitimleri için şubeler kurulmuş, çalışmalar başlatılmıştır (Dönmez, 2004, s. 71).

Ülkemizin var olan ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim şartları göz önünde bulundurularak, daha fazla üstün yetenekli çocuğa en uygun modelle ulaşabilmek için, diğer ülkelerde uygulanan modeller incelenmiş, uygulanabilirlikleri tartışılmış, diğer akademik çalışmalar da dikkate alınmış ve böylece ülkemiz şartlarına uygun yeni bir model ortaya çıkarılmıştır. Bu model Dönmez'in kendi çalışmalarında "Ek Ders Uygulama Okulu" diye adlandırdığı, daha sonra Bilim ve Sanat Merkezi adının verildiği, pilot proje olarak beş ilde

(Ankara, İstanbul, İzmir, Bayburt, Denizli) öğrenci, öğretmen seçimi ve eğitimi, aile eğitimi ve bina hazırlıkları ile başlatılmış olan ve bugün sayısının 21'e ulaştığı bir çalışmadır (Dönmez, 2004, s. 71). Günümüzde ise sayısı 63'e ulaşmıştır.

Ayrıca, bireylerin ihtiyaçlarına uygun eğitim almalarının bir insanlık hakkı olduğu, yüksek zeka düzeyine sahip öğrencilerin farklı özelliklere sahip olmalarından dolayı farklılaştırılmış bir eğitim programına ihtiyaç duydukları, böyle bir olanak verilmediği zaman, yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olabildikleri ve üstün bireylerin bir ülkenin kalkınmasında büyük önem taşıdıklarının bilinci ile İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Türkiye'de ilk defa, Üstün Zekalıların Eğitimi Ana Bilim Dalını kurmuştur. Ekim 2002'de bu Ana Bilim Dalı Üstünlerin Eğitimi, Yan Dalı olarak da Sınıf Öğretmenliği adı altında bir program başlatmıştır. Bu program, 150 krediden meydana gelen 4 yıllık bir lisans programıdır. Böylece zekâ düzeyi yüksek olan öğrencilere ilköğretimin ilk yıllarından başlayan farklılaştırılmış bir eğitim- öğretim programı uygulayabilmek için temel oluşturulma çabalarına girişilmiştir (Davashgil ve Zeana, 2004, s. 96).

Bu programda sınıf öğretmenliği çerçeve programında var olan derslerin yanında bir de üstün öğrencilerin özellikleri ve ihtiyacına göre, yaratıcılığın ve eleştirel düşüncenin geliştirilmesi ve öğrencilerin bir bütün olarak eğitilmeleri için onların ses ve duygusal yönden olgunlaşmalarını sağlayacak derslere de yer verilmiştir. Branş öğretmenlerinin de bu konuda yetiştirilebilmesi için 2003 - 2004 yıllarında yüksek lisans programı açılmıştır (Davashgil ve Zeana, 2004, s. 96).

3.3.2.1. Bilim ve sanat merkezleri

Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Ofisi'nin 1993'de yayımladığı "National Excellence: A Case for Developing America's Talent" adlı yayında, üstün yetenekli çocuklar şu biçimde tanımlanmıştır: "İleri derecede kabiliyetli olan çocuklar ve gençler, ilgilendikleri alanlarda akranları, çevreleri ve kendileriyle aynı tecrübelere sahip olanlardan daha yüksek bir seviye gösterirler. Bu çocuklar ve gençler entelektüel yaratıcılık, sanat dallarında üstün bir performans sergiledikleri gibi liderlik alanında ve özel akademik alanlarda da öne çıkabilirler. Dolayısıyla bu çocuklar okul müfredatının ötesinde bir hizmete ve etkinliklere gereksinim duyarlar. Üstün yetenek her kültürel tabaka ve ekonomik grupta var olabilir" (Şahin, 2004, s. 261).

Ülkemizde üstün yetenekli çocukların eğitimi ile alakalı olarak 1950'li yıllardan günümüze dek sürekli olmayan çalışmalar yapılmış olmasına rağmen bu alanda sistemli ve geniş kapsamlı bir çalışma ilk kez Milli Eğitim Bakanlığı tarafınca 1993 yılında başlatılmıştır (Gökdere ve Çepni, 2004, s. 372).

Mili Eğitim Bakanlığı 1993 yılında, üstün yetenekli çocukların eğitimi ile ilgili başlattığı çalışmanın bir sonucu olarak, gruplama yöntemine dayalı eğitim programına uygun bir şekilde, üstün yetenekli çocukların haftanın birkaç günü eğitim alacakları ve de böylece var olan yeteneklerini geliştirebilecekleri eğitim merkezleri açılmıştır. Bu eğitim merkezlerinde, çocuklar hem bilim hem de sanat dalında eğitimler alırlar. Bu sebepten ötürü de bu kurumların adı Bilim ve Sanat Merkezi olarak kabul edilmiştir (Gökdere, 2004, s. 122, 123).

Tıpkı ülkemizde olduğu gibi, demokrasi ile yönetilen ülkelerde, her bireye eşit eğitim imkânlarının sunulması temel ilkelere aittir. Bu anlamda, eşit eğitim olanaklarının bire bir aynı eğitim standartları olmadığı bilinmelidir, çünkü üstün yetenekli öğrenciler eğitim- öğretim bakımından farklı özelliklere sahiptirler. Bu sebeple de farklılaştırılmış bir müfredat programına ihtiyaçları vardır (Davashgil ve Zeana, 2004, s. 86).

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi ile ilgilenen bilim insanlarının temel meselesi, onların eğitiminin bir ayrıcalık değil, bir ihtiyaç olduğudur. Çünkü araştırmaların verdiği sonuçlara göre, üstün yetenekli öğrenciler, en az başarısız ve öğrenme yetersizliği taşıyan öğrenciler kadar özel eğitime muhtaçtırlar. Aynı

zamanda araştırmalar, bu öğrencilerin her alanda başarılı olmalarının söz konusu olmadığını, okul derslerinde başarısız da olabildiklerini göstermiştir. Ayrıca akademik, sosyal ve duygusal ihtiyaçları doyurulmadığında da büyük çaplı problemler yaşayabildikleri ve bu durumun sınıf ortamını da olumsuz etkileyebildiği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Aslında üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi için yapılan eleştirilerin birçoğu da bu alanda yeteri kadar donanımlı ve bilgili olmamaktan kaynaklanıyor. Hala üstün yetenekli çocuk denildiğinde akla yüksek IQ ve akademik başarının gelmesi, bu öğrencilerin özel eğitime tabi tutulmadan kendi kendilerine yeteceklerine inanılmasına yol açmıştır (Işık Ercan, 2004, s. 146, 147).

Bilim ve Sanat modelinin en önemli avantajlarından biri, çocukların kendi okullarından, yaşlılarından, sınıf arkadaşlarından soyutlanmadan eğitimlerini alabilmeleridir. İlerde toplum adına yapacakları çalışmalarda, toplumun kendisini zihinsel, sosyal, kültürel ve duygusal yönden tanıyabilme şansına da sahip oldukları yetenekleri insanlık adına kullanacak ve toplumu yönlendireceklerdir (Dönmez, 2004, s. 72).

Üstün yetenekli çocuklar, toplumda bütünleşme sürecini okullarında, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda çalışma ve üretme olanağına da Bilim ve Sanat Merkezlerinde kavuşacaklardır. Böylece toplumla bütünleşmiş ve aynı zamanda farklılığın bilincinde olan bu bireyler, farklılığını insanlık adına geliştiren bireyler olarak yetişecektir. Bu çocukların kendi okullarında tek veya çok az sayıda olmaları onları kimi zaman huzursuz kılacakken, bu huzursuzluğu Bilim ve Sanat Merkezlerinde kendileri gibi üstün yetenekli olan diğer çocuklarla bir arada olarak, zihinsel, sosyal ve duygusal paylaşımlarla üzerlerinden atacak ve mutlu olacaklardır (Dönmez, 2004, s. 72).

Günümüzde, Bilim ve Sanat Merkezlerinde yeni bir düzenleme ile Değerler Eğitimi derslerle ilişkilendirerek ders öğretmenleri tarafından verilmektedir. Fakat zaten bu öğrenciler kısıtlı bir süre Bilim ve Sanat Merkezlerine gelmektedir. Ders öğretmenlerinin, üstelik üstün yetenekliler ile ilgili genellikle özel bir eğitimi olmayan öğretmenlerin, bu kısıtlı zaman içerisinde hem ders hem de değerler eğitimi üzerine çalışmalar yapması zor görünmektedir. Bu da ortaya çıkarıyor ki üstün yeteneklilerin eğitimi bir anlamda şansa bırakılmıştır.

3.4. Değerler

Değerler, toplum ve kültürü anlamlandıran ölçütlerdir (Fichter, 2012, s.167). Değerler, duyuşsal alan içinde yer alan düşüncelerimizi ve eylemlerimizi etkileyen, onlara yön veren bilişsel olgulardır. Toplumsal değişim ve dönüşüm değerlerin yeniden ele alınmasını ve değer öğretiminin önem kazanmasını sağlamıştır. Her davranışın altında değer ya da değerler vardır (Demircioğlu, Tokdemir, 2008, s. 71).

Değerlerin etik, estetik, dinsel vb. olmak üzere birçok çeşidi vardır. Ama içeriği ve niteliği ne olursa olsun bütün değerler; insan ürünü olmaları, insan tarafından gerçekleştirilmeleri açısından ortak özelliklere sahiptirler. İnsan ve kültür dünyasında ortaya çıkan olayların ve gerçekleşen eylemlerin altında yine insandan kaynaklanan anlam ve değerler bulunur (Kurnaz, 2012, s. 49).

Davranışlarımızın tümü değerlerle ilişkilendirileceği için eğitimden ekonomiye, felsefeden ilahiyata tüm bilim dalları bir şekilde değerlerle ilgilenmektedir. Temel anlamda değerler, inançlar ve tutumlarla ilişkilendirilse de hem inançlardan hem de tutumlardan daha kapsamlı olduğu söylenebilir (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s. 71).

Günümüz dünyasında teknolojik gelişmeler son hızla ilerlerken, her geçen gün bir önceki günün nesnelерini hızla tüketirken, geçen zamanın değerlerimizi de hızla tükettiği dikkat çekici bir hal almıştır.

Günümüzde, dünya ülkelerinin hemen hepsinde olduğu gibi Türkiye’de de insani değerlerde ciddi aşınmalar (bozulmalar) gözlenmektedir. Bu olumsuz durum, insanlık ailesini tehdit eder seviyeye ulaşmak üzeredir. İnsanlar, her türlü değerden uzaklaştıkça insanlığını da kaybetmekle karşı karşıya geldiler. Yaşanan bu olumsuz durumu olumluya çevirmek için tüm dünya bir arayışa girmiştir. Bu arayışın sonucu olarak “değerler eğitimi” diye adlandırılan yeni bir eğitim modeli öngörülmüştür. (Yaman, 2012, s. 16).

Değerler eğitiminin, amaçlarına, içeriğine girmeden önce şu anda git gide içi boşalan / boşaltılan değer kavramının ne demek olduğuna değinmekte fayda var.

Değer, bireylerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu duyarlılıklarıdır. İnsani, ahlaki, kültürel, ruhsal, toplumsal ve evrensel boyutlarda oluşabilen bu duyarlılıkların özümsemesi ve benimsenmesi süreci, değerler eğitiminin esasını teşkil eder. Sevgi, saygı, cesaret, doğruluk, yardımlaşma, temizlik, nezaket, hoşgörü vb. genel kabul görmüş toplumsal değerlerdir (Yaman, 2012, s. 17).

İnsanların sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkiler kurmak suretiyle yaşadığı birliktelikler bütünü toplum, kendi içinde zamanla bazı ortak değerler oluşturmuştur. Değerler, toplumun kendisinden çıktığı için, toplumsal yapıdan ayrı bir şekilde varlığı düşünülemez. Her toplumun, kendi yaşam stiline uygun vazgeçemeyeceği değerleri vardır. Toplum bu değerleri, bireye hazır olarak verir ve onun uymasını bekler (Türk, 2009, s. 8).

Değerlerin, bireylerin düşünce, davranış, tutum ve ürünlerinde meydana gelen kıstaslar olduğu söylenebilir. Değerler, sosyal bütünlüğün ayrılmaz ve yok sayılamaz ögesidirler (Turan ve Aktan, 2008, s. 228).

“Değer, bizi, ailemizi, toplumumuzu, milletimizi ve insanlığı değerli kılan üstün özelliklerdir.” (Yaman, 2012, s. 25)

3.4.1. Değerler eğitiminin amaçları

“Değer, insanı değerli kılan, sahip olduğu üstün nitelikler ve sahip olduğu donanımlardır. Sahip olunan değerler bireyin gelecekte kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, bireyin belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli değerleri kazanması, yeni değerler benimsemesi; bütün bu değerleri kişiliğinin temel taşları haline getirerek davranışa dönüştürmesi gerekir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma/ kazandırma süreçlerine “değerler eğitimi” denilmektedir” (Yaman, 2012, s.18).

Değer eğitimi konusuna duyulan ilgi ve ihtiyaç giderek artış göstermektedir. Eğitim danışmanları ve eğitimciler bugünün çocuklarını topluma daha faydalı hale getirmek amacıyla büyük bir çaba içerisine girmişlerdir. Özellikle son zamanlarda okullarda yaşanan şiddet olayları uzmanların dikkatini buraya sevk etmesine neden olmuştur. Yaşanan bu problemler araştırmacıların akına ilk olarak şu soruyu getirmektedir: “Çocuklara değer eğitimi gerektiği gibi mi verilmektedir?” Tüm bu tartışmaların ilköğretim ve lise düzeyindeki değer eğitimi ile ilişkilendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Yani topluma daha iyi vatandaşlar yetiştirme konusu üzerine odaklanan değerlerin (dürüstlük, saygı, hoşgörü, sorumluluk, yardımseverlik, ahlaki değerler vb.) kazandırılmasında okulların çok daha etkili bir görev üstlenmeleri gerektiği belirtilmektedir.

Çağımızda giderek kültürsüzleşen, yozlaşan, bireysel çıkarlarını her şeyin önünde tutan, ancak bunun sonunda kendine dahi yabancı ve diğer insanlardan soyutlanmış bir varlık olarak karşımıza çıkan insana baktığımızda değerler eğitiminin gerek ve şart olduğunu anlıyoruz.

Bu gidişata dur demek isteyen tüm ülkeler eğitim programlarının içine bir şekilde değerler eğitimi konulu dersler, etkinlikler koymak çabasıdadır.

Nitekim en başta ABD olmak üzere çoğu Batılı toplumlarda, mantık zekâsı (IQ) yerine duygusal zekâ (SQ) öne çıkmaya başladı. Her işi okul ve bilimle çözmeye çalışanlar, bazı konularda çaresiz kalınca akıl ve bilimden öte olanların arayışı içine girdiler. İnsanın en üstün yönlerinin duygularında gizli olduğunu fark ettiler. Bu açıdan, sosyal zekâyı güçlendirecek değerler eğitimi çok büyük bir öneme sahiptir (Yaman, 2012, s. 44).

Değerler eğitiminin bir amacı da eğitimin amacı olarak da görülen, davranış değişikliğini olumlu yönde düzenleyerek çocuklara ve gençlere olumlu davranışlar kazandırmaktır (Yaman, 2012, s. 44).

Değerler eğitiminin ilk amacı nedir diye düşünüldüğünde, belki de akla ilk olarak gelen evrensel değerlerin kazandırılmasıdır. Giderek küçüle ve küreselleşen dünyada öncelikli olarak dünya insanları ile ortak bir payda oluşturacak değerlerin kazanılması ve kazandırılması çok çok önemli bir yer teşkil etmektedir.

Bilindiği gibi, hızla artan ulaşım ve iletişim araç ve imkânlarıyla dünyamız her geçen gün daha da küçüldüğü için farklı dil, din, ırk ve cinsten insanların bir araya gelmesi mümkün olmaktadır. Bunun yanı sıra, çok kısa zamanlar içinde çok farklı inanç, kültür ve değerlere sahip insanların birlikte yaşamaları da gün geçtikçe daha sahi bir hal almaktadır. Farklılıkların bir arada ahenk içinde bir birlikteliğin sağlanabilmesi ve insanların barış ve huzur içinde yaşam sürebilmeleri için bazı ortak değerlerin varlığı gereklilik arz etmektedir. Bu değerlerin toplumun ortak değerleri haline getirilebilmesi için, ayrıyeten bir gayret içine girilmesi de aynı derecede gerekli olan bir durumdur. Bu sebeptendir ki, değerler eğitiminin, hangi bakış açısı ile olursa olsun, eğitimin herhangi bir biçimde içinde yer alması gerektiği günümüzde artık gittikçe yaygın bir şekilde kabul gören bir anlayış haline gelmiştir (Hökelekli ve Gündüz, 2007, s. 387).

Değerler eğitiminin yine nihai amacı gönül gözünü açmaktır. Var olanı görmek, duymak, yaşamak, dillendirmek herkesin yapabileceğidir. Ancak, görülmezi görmek; duyulmazı duymak; yaşanmazı yaşamak ve bilinmezi söylemek için “âlim”, “arif” ve “kâmil” bir insan seviyesine ulaşmak gerekir (Yaman, 2012, s. 45).

3.4.2. Geçmişten günümüze değerler eğitimi

Geçmişten başlayıp bugünlere gelinceye dek “değerler” kavramı felsefeden sosyolojiye kadar birçok bilimin konu alanını oluşturmuştur.

Ancak değer kavramının, anlamını esasen felsefeden aldığı bilinmektedir. Çünkü Alman metafizikçi W. Windelband, felsefeyi genel anlamda bir ‘değer felsefesi’ olarak ifade eder ve tarihsel olayların yasal hale getirilemeyeceğini, ancak değerlendirilebileceğini öne sürer. W. Windelband’a göre yapılabilecek değerlendirme de ancak insana göre olabilir (Özensel, 2003, s. 218).

Günümüzdeki değerlerle alakalı felsefi tartışmaların ise 1890’lı yıllarda başladığı söylenebilir. Nietzsche, Scheler, Dupreel, Le Seme ve Polin gibi düşünürler tarafından da değer kavramı önemsenmiş ve felsefelerinde önemli bir yer işgal etmiştir. Bu düşünürler felsefelerinde, salt değerın kendisinden çok değer yargıları ve kuramları üzerinde durmuşlardır. Mesela Nietzsche, değerleri yaratanın ve koyanın insanın kendisi olduğunu söyler. Kant ise, değer için, öznenin tabiatının nesnelere zorla kabul ettirdiği bir zorluktan doğduğunu ifade etmiştir. Bilginin değerinin onun konusuna uygunluğu ile değil bizim için bir bilgi olmasını sağlayan öznel koşullarla gerçekleştiğini savunur. N. Hartmann da değerlerin kendiliğinden var olduğunu, ancak insanın bunları keşfettiğini ileri sürer (Özensel, 2003, s. 218).

Yıllardır değerlerin birçok bilime konu olmasına, yıllarca tartışılmasına rağmen günümüzdeki durumu pek iç açıcı değildir. Modern eğitim, mekanist, pozitivist dünya görüşü ve bilim tarzının etkisinde şekillendiği için sadece nesnelere “bakmaya” ve mekanik “bilme” ye odaklanmıştır. Ancak insanın değerini yücelten, yani insan olma değerini koruyan yalnızca “bilme” değil, aynı zamanda “şuur”, “vicdan”, “merhamet” ve “ahlaki değer”lerdir (Kenan, 2007, s. 283, 284).

3.4.3. Aileden topluma değerler eğitimi

Değerler birey var olduğu andan beri doğmuş, gelişmiş ve günümüze kadar bu varlığını değiştirerek ve gelişerek korumuştur. Değerlerimizin varlığını koruma eylemi çoğu konuda olduğu gibi, toplumun

kurumsal yapısı olarak hiyerarşiye uyarak başlamıştır. Bu hiyerarşi göz önünde bulundurulduğunda değerler eğitiminin ilk olarak ailede başladığı açıktır.

Sözgelimi, “aile” toplumun en temel kurumu olarak, eğitim, din gibi sosyal kurumların ve bu kurumların değerlerinin benimsenmesinde, yaygınlaştırılmasında ve yaşatılmasında yani nesilden nesile aktarılmasında önemli görevler üstlenir (Özensel, 2003, s. 219).

Aile içinde değer kazandırma olayı, salt anlatım ile mümkün olmayacaktır. Aksine bizzat ailenin tüm bireylerinin kazandırmak istedikleri değerlere tam anlamı ile sahip olması gerekmektedir. Aksi takdirde yine çocuk ailenin vermek istediğini değil, ailede gördüğünü kazanacaktır. Ailenin tutumu yanında elbette çocuğun tutumunun da değer kazandırmada çok önemli olduğu kesindir.

Temel değerleri çocuklarına kazandıran anne ve babalar, hem çocuklarına yardım etmiş olurlar hem de çocukların insani yaşam şartlarının sıkıntılarını başkalarının üzerine yüklemek yerine kendi problemleri olarak benimsemelerini sağlarlar (Beil, 2003, s.19)

Ancak bu değer kazandırışı sürecinde bireyin tutumları da oldukça büyük bir önem taşır. Bireylerin tutumları, değerler eğitimi esnasında kendisini direkt olarak gösterir. Eğer bireylerin tutumu olumlu ve değişime açık ise, değerleri kabul edip uygulamaya geçirmesi de daha kolay olacaktır. Yok, eğer tutumları değişime kapalı olursa, değerler eğitimi de hem zor hem de uzun bir zaman alacaktır. Bu bireylerde yapılacak şey, bilişsel düzeyden başlayarak tutumları tekrar değiştirmek ve değerleri benimseyecek şekilde duyuşsal düzeye geçmesini sağlamak olacaktır. Ondan sonra, birey değerlendirme boyutunda, değerlerin gereklerini kabul edip özümsemiş bir hale gelecektir (Türk, 2009, s. 6).

Bu boyut atlatma eylemini gerçekleştirmede çoğu kez tek başına aile yeterli olamayacak, akademik donanımına sahip insanlara ihtiyaç olacaktır. Bu insanları bulacağımız yere okuldur, ya da en azından bulmamız gereken yer okuldur.

Okullar, ailede kazanılan değerlerin daha da pekiştirileceği ve yeni bazı değerlerin bireylere kazandırılacağı yerlerdir. Tıpkı ailede olduğu gibi, okulda da değerler eğitiminin yaşantı içinde, hatta yaşantının bir parçasıymış gibi verilmesi değerleri kazandırma hususunda en doğru yoldur. Kazandırılmak istenen değerler, bütün okul ailesince kabul gören, benimsenen ve yaşanan değerler olmalıdır. Böylece bu değerler sosyal öğrenme ile ve doğal bir süreç için rahatlıkla kazandırılacaktır (Hökelekli ve Gündüz, 2007, s. 389).

Öğretmenlerin okul içinde ve dışında değerleri doğru biçimde yansıtan birer örnek model olmaları, ahlaki sınıf ortamları oluşturmaları, değişik yöntem ve stratejiler kullanarak formal olarak sınıf içinde, informal olarak da sınıf dışında değerlerin kazandırılması için çocuklara çeşitli uygulamalar yaptırılmaları gerektiği özellikle vurgulanmaktadır. Dolayısıyla değer eğitimi konusunda yeterli niteliğe ve kapasiteye sahip öğretmenlerin yetiştirecekleri çocuklar da ilerde demokratik yurttaşlık özelliklerini kazanarak, içinde buldukları topluma gerekli katkıları sağlayacaklardır. Bu sebeple öğretmenlerin çocuklara temel değerlerin kazandırılması ile ilgili görüş ve tecrübeleri önemlidir (Yıldırım, 2009, s. 165, 166).

Ancak her sosyal kurumun kendisince kazandırdığı değerler farklılık gösterir. Bu farklılığın ilk sebebi bireyin belirli yaşlarda iştirak ettiği yalnızca belirli kurumların olması ve o kurumlarda ancak seviyesine uygun olan değerleri kazanabilmesi, ikinci sebebi ise her sosyal kurumun kendine ait kazandırılan farklı değerlerinin olmasıdır. Bu bakımdan düşünülünce aile ve okuldan sonra en geniş sosyal kurumumuz toplumdur. Ve bireylerin toplumdaki kazanacağı çok önemli değerlerin olduğunu, yeni nesillerin değerlere sahip nesiller olması için de değerlerine sahip bir toplum örneğine ihtiyaçları olduğu aşikârdır.

Toplumsal değerler, sadece bir grup üyesinin belirli bazı önermeleri kabulü değil, aynı zamanda diğer üyelerin de sosyalleşme sürecinde özümsemekte olduğu bireysel bağlılıkları olarak da kabul edilmelidir. Çünkü değerler, sosyal normlar içinde daha özel ve somut davranışın genelleştirilmiş standartlarını oluştururlar (Özensel 2003, s. 226).

Bireyler bu değerler kapsamında kendi değerlerini oluştururlar ve bu anlamda toplumsal değerler onlar için bir yol gösterici olur.

Değerler simgesel olarak toplumda bireylerin dayanakları olan kalıplar ve toplumsal organizmayı ayakta tutma görevi görürler (Özensel, 2003, s. 222)

Bireylerin dayanakları olan bu değerlerin kaynağı, sosyal varlık/kişinin dışındadır. Bireyler bunları kontrol edemezler; çünkü bu değerler kişinin kontrol edemeyeceği kadar çok ve farklıdır. Ancak toplumda bu değerler yani güçlü inançlar ve belirlenmiş güçlü idealler olmasa, bireylerin hangi davranışının ölçüleceğine dair belli normlar da olmazdı (Özensel 2003, s. 219).

Toplumlar belli değer sistemlerine sahiptirler. Eğer toplumlar belli değerlere sahip olmazlarsa, kontrol araçlarını da yitirmişler demektir. Toplumda var olan değerler sistemi, kişilerden neyin istendiğini neyin istenmediğini, kişilerin ne ile ödülleniş ne ile cezalandırılacağını belirler (Fichter, 2012, s. 171)

Hem bireyler tutunacakları belli bir dayanak hem de toplumun sağlığını koruyan bir unsur olarak değerler asla değişmez değildir. Zaman ve yaşantılar değiştikçe sahip olunan değerler de değişmiştir. Ancak önemli olan bu değişimin gelişme yönünde olmasıdır.

Hiçbir zaman değerlerin durağanlığından bahsedilemez. Çünkü aynı zamanlarda dahi yaşayan iki farklı toplumun kültürel ve sosyo-ekonomik farklılıklarından dolayı farklı değer yargılarının varlığı bilinen bir gerçektir. Yine bir toplumda, hızlı bir toplumsal değişim, toplumun farklı yerlerindeki var olan değerlerin farklılaşmasına da neden olabilmektedir (Özensel, 2003, s. 222).

Zamansal olarak ya da toplumdan topluma değerlerin değişmesi söz konusu iken bir bireyin kendi içinde yaşadığı değerlerin farklı bakış açılarına vurgu yapması istenen bir durum olmayacaktır. Çünkü istenen bireylerin taşıdığı değerlerin tutarlılık göstermesidir.

Yani değerler arasında bir uzlaşma olmalıdır. Bir kişi demokrasiye çok değer veriyorsa, diğer yandan anti demokratik bir anlayışa benzer şekilde değer veremez. Biraz daha açacak olursak; demokrasiye verdiği değerle birlikte farklılıklara da değer vermesi gerekmektedir. Bu yüzden artık değerli olan şey farklılıktır. Tersine bir durum o kişinin o değeri benimsemesi olarak anlaşılır (Özensel, 2003, s. 226).

Değerler insanlara aile ile başlar ve okul toplum üçgeninde kazandırılmaya çalışılır. Aile ve okula nazaran çok daha geniş bir hâkimiyete sahip olan toplumda, toplumsal norm ve değerlere uyum sağlayamayan bireyler sendeler ve zorlanır. Bu yüzden değerlerin kazandırılması çekirdekten başlayarak çok doğru bir şekilde yapılmalıdır.

3.5. Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Değerler Eğitimi

Adını çok duyduğumuz, ancak anlamını yitirmiş olan değer kavramı ve bu değer kavramının altında barınan onlarca değer unutulmaya yüz tutmuşken, bu gidişatı durdurmanın tek yolunun eğitim olduğu ortadaki en büyük doğru olarak göze çarpmaktadır.

Değerler, belirli aşamalardan geçerek yeni nesillere aktarılmazlarsa bu küresel çağın tüm değerlerimizi silip götürüleceği aşikârdır.

Değerlerimizin yok olduğu bir zaman düşünüldüğünde, toplumun içinden çıkamayacağı hasta ruh şimdiden baş göstermiştir aslında. Günümüzdeki intihar vakaları, suç teşkil eden doyumsuzluk sonuçları, yalnızlık, depresyon hali hissiyatları belki de bunun bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Bizler işlemeyen eski değerler sistemleri ve yerlerine henüz daha yenilerinin oluşturulmadığı, sabırla tahammül edilmesi gereken, büyük ve mühim tehlikelerin, insanlığın çevresini sarmamış olduğunu dilediğimiz, boşluk içinde bir ara dönemde bulunuyoruz. Yok olma ihtimali gerçeği, 'küçük' savaşlar, ırkçılık ve sömürü sistemi ile karşı karşıyayız (Maslow, 1996, s. 53). Her geçen gün, insanlığın yitirildiğini

düşündüren olaylarla, okuduğumuz haberlerle yüz yüze gelirken var olan değerlere sıkı sıkıya tutunmak belki de tek yapabildiğimizdir. Ancak bundan bir adım ötesi yok olmuş değerlerimizi de ortaya çıkarıp bunları bir bütün olarak gelen nesillere aktarmak olabilir.

Toplumun girdiği bu olumsuz süreç bu kadar ortada olmasına rağmen görmeyen, duymayan ve konuşmayan bir tavra sahip olan insanların yarattığı, kabul ettiği ve hatta uyum sağlamaya çalıştığı yaşayışımız bizleri korkutmaktadır.

Teknolojik gelişmelere bir adım dahi geride kalmama isteği ve hevesi biraz olsun evrensel değerlere karşı da olsaydı, belki şu an anlık çözümlerle kurtarılmaya çalışılan ve de asla başarılı olunamayan sorunlarla yüz yüze gelmezdik.

Günümüzde modern eğitimin, teknoloji dünyasında (özellikle de internet teknolojisi gibi) yeniliklerin aktif olduğu alanlarda müfredat programında yapılan değişiklikler ve yeniliklerle teknik ilerlemelere zamanında uyum sağladığı, ancak modern hayatta ortaya çıkan geniş çaplı değişim ve dönüşümleri büyük çapta ihmal ettiği söylenebilir (Kenan, 2007, s. 275). Bu durum ülkemiz için de oldukça geçerli bir sorundur. Ülkemizde kalkınma anlayışı, çoğunlukla, teknolojik icatlar ve altyapı yatırımlarıyla kısıtlanmıştır. Yani, ülkemizde kalkınma denilince anlaşılan, fabrikalar kurmak, barajlar inşa etmek, yollar yapmaktır. Kalkınabilmemiz için elbette bunlara ihtiyacımız vardır, ancak bunlar kalkınma kavramının sadece yarısını oluşturabilir. Bu eksik ve yanlış anlayış yüzünden ülkemiz, bugün ekonomi temelli kalkınma ile uğraşmakta; insanın iç huzuru, gelişimi ve psikolojik tatminleri ile ilgilenmemektedir (Yaman, 2012, s. 34). Sosyal sorunlarla karşı karşıya kalındığında da bunlara çözüm bulması çoğunlukla parçacı ve indirgemeci bir zihniyetle gerçekleşmekte ve bu sorunlar genellikle birbirleriyle ya da daha geniş kavramlarla bağlantı kurulmaksızın birçok etkenden tecrit edilerek ele alınmaktadır. Örneğin, modern eğitim uygulamalarının ileri seviyelere vardığı ve ekonomik bakımdan da güçlü ülkelerde, fakir öğrencilerin aç bir şekilde okula geldikleri anlaşılınca, okullar derhal yemek tedariki için seferber olurlar (Kenan, 2007, s. 275). Ancak bu geçici çözümler toplumsal sorunların yarasına aslında bir nebze dahi olsa merhem olamamaktadır.

Yeni bir ufuk olarak asıl gelişmenin, insanın iyi eğitilmesi ve yetiştirilmesi ile olacağını kabullenmemiz gerekir (Yaman, 2012, s. 35). Nitekim ünlü eğitimci Hasan Ali Yücel de, günümüz dünyasında maddi güçlerle manevi değerler arasında denge kurmanın, insanoğlunun önündeki önemli program, hatta sahip çıkılması, ciddiyetle düşünülmesi gereken en mühim görev olduğunu söylemektedir. Bu görev, çoğunlukla çocuk milyonlarca insanın açlıktan öldüğü, yarım milyara yakın insanın beslenmesinin kötü bir halde olduğu ve dünya nüfusunun yarıya yakınının tatmin edici sağlık hizmetleri alamadığı, diğer taraftan gelişmekte olan ülkelerin silahlanmak için harcadıkları para, eğitim ve sağlık hizmetleri için harcadıklarından kat be kat fazla olduğu günümüz dünyasında yeniden ele alınmayı bekliyor (Kenan, 2007, s. 277).

Belki de konumuza başka bir noktadan, yani eğitimin temel amaçlarının ne olması gerektiğinden yaklaşmak gerekir. Eğitimin ileri hedefleri (aynı zamanda psikoterapinin, aile yaşamının, çalışmanın, toplumun ve yaşamın kendisinin de) o kişilere tam bir insan olma, potansiyellerinin en yükseğini gerçekleştirme, doyum verme ve erişebileceği en yüksek olası boyutuna gelmesinde yardım etmek olmalıdır. Kısacası, olabileceğinin en iyisi olması ve içindeki aslanan potansiyel yönünde kendini oluşturmasına yardımcı olmalıdır (Maslow, 1996, s. 36)

Eğitimin en temel amacı, insan kalitesinin yükseltilmesi olmalıdır. Çağımızda insanı gerektiği kadarıyla eğitmek ve iyi bir şekilde yetiştirmek toplumdaki huzur ve refahın ilk şartıdır (Yaman, 2012, s. 40).

Tam anlamıyla eğitim, hem bilgi verip öğretmeyi hem de verilen bilgileri davranışa dönüştürme olarak ifade edilir. Oysa ülkemizde eğitim anlayışı, 1950'li yıllardan bu yana tek yönlü ve bir ayağı aksak bir biçimde yalnızca "öğretim" yapmaya kaymıştır. Okulda bilgilerin öğretimi yarım yamalak da olsa aktarılırken, değerler eğitimi, kişilik ve karakter eğitimi gittikçe ihmal edilmiştir (Yaman, 2012, s. 43).

Oysa eğitim ile anlatılmak istenen bilişsel davranışların yanı sıra duyuşsal davranışları da kazandırmak olmalıdır. İşte bu nedenle eğitim, demokrasilerde tek tek bireyin (sadece elitlerin değil) tam insan olma yolunda yardımcı bir öge olacaksa o zaman, ilke olarak tamamen evrensel, aynı anda her yerde bulunabilen ve yaşam boyunca süren bir girişim olmalıdır ve yalnızca bilişsel alanın değil tüm insani potansiyelin kullanılmasını içermelidir (Maslow, 1996, s. 37).

Değerlerden uzak kalmış ve tamamıyla teknolojik olmaya çalışmak (amaçlar olmadan araçlara sahip olmak), sadece geleneksel olana ve alışlagelmiş olana tutunmak (yaşanan değerlerin yokluğunda eskilerin devam etmesi), eğitimi yalnızca düşüncelerin aşılması gibi basit bir biçimde algılamak, işte bunların tümü değerler karmaşası, felsefi ve aksiyolojik başarısızlıklardır. Ve kaçınılmaz olarak değerlerin tümü, patolojilerini doğurmaktadır (Maslow, 1996, s. 37).

Bunun yanı sıra yüzyıllar boyunca yetenekleri, becerileri, liderlik ve yaratıcılık özellikleriyle sıyrılmış pek çok kişi, toplumların gelişmesinde birer lokomotif görevi görmüşlerdir. Eski uygarlıklardan günümüze kadar Hintli, Çinli, Grek, Arap ve Batılı birçok felsefeci, bilim adamı ve liderler, içinde bulunmuş oldukları dönemleri ve hatta geleceği etkilemişlerdir. Günümüzde de kendi ilgi alanlarında lider kişilerin yetiştirilmesi, kalkınmanın ve gelişmenin ivmesinin artırılması için çalışılmaktadır (Şahin, 2004, s. 261).

Üstün yeteneklilik denildiğinde aklımıza gelen de işte bu yüksek beyin gücüdür. Ancak bu yüksek beyin gücünün yanında beklenen ve çoğunlukla var olan yüksek duyuşsal güç de vardır.

Üstün yeteneklilik durumu yalnızca zihinsel anlamda normalikten farklılaşmak olarak değil, bununla birlikte sosyal, duygusal ve kişisel özelliklerinin farklılaşması boyutlarıyla da ele alınması gerekir (Özbay ve Palancı, 2011, s. 89).

Üstün yetenekli çocukların çevreleriyle kurdukları duygusal ilişkiler, üzerinde düşünülmesi gereken konulardan biridir. Bu aşamada onlara verilebilecek eğitimin özellikleri de son derece önem kazanmaktadır. Üstün yetenekli çocuklar da özel eğitime muhtaç diğer çocuklar gibi yalnızca kendi ihtiyaçlarına uygun bir eğitim alırlarsa başarılı ve mutlu olacaklardır (Şahin, 2004, s. 262).

Üstün yetenekli bireyler üstün duyuşsal özelliklere de sahiptir. Bu üstün özelliklere sahip bir birey çok duyarlı olabildiği gibi, hırsları değerlerinin önüne geçmiş bir Hitler gibi acımasız ve duyarsız da olabilirler. İşte bu dengeyi doğru ayarlamak için ihtiyaç olan değerler eğitimidir.

Bir toplumun en kıymetli hazinesi olan üstün yeteneklilerin erken çağlarda fark edilmesi, yeteneklerini ortaya koyabilecekleri rahat bir ortam, teşvik ve destek alacakları ve gelecekteki sorumluluklarını erkenden keşfedebilecekleri uygun bir eğitim şekli, toplumsal gelişmenin gelişimini belirleyecek bir rol oynayacaktır (Hökelekli ve Gündüz, 2007, s. 371).

Bu çocukların değerler eğitimi dersine diğer çocuklardan daha çok ihtiyaçları olduğu kesindir. Çünkü bu çocuklar doğru eğitilmediklerinde çok derin toplumsal yaralara sebep olabilmektedir.

Üstün yetenekliler, doğuştan getirdikleri özellikleri ile insanlığın ufkunu açmaya, topluma yeni değerler kazandırmaya ve insanlığın yükselişi için sorumluluklar almaya adaydırlar. Doğuştan getirilen yeteneklerin tanındığı, ona göre değer verilip yönlendirildiğinde kişi, toplum içinde uyumlu, yararlı ve mutlu olarak yetişir. Üstün yeteneklilerin eğitimine özel önem verilmesi sadece onların kendileri açısından değil, toplumsal yaşam standartlarının ve insan kalitesinin yükseltilmesi açısından da fazlaca önemlidir (Hökelekli ve Gündüz, 2007, s. 372).

Ahlaki sınırların dışında olma, hatta kimi zaman ahlak ve insanlık dışı olma, herhangi bir kişi tarafından, sıradan bir sebeple satın alınabilme özellikleri (Nazilere, komünistlere veya Amerikalılara aynı benzer istek ve azimle çalışan Alman “bilim adamları”nın yaptığı gibi”) son zamanlarda ortaya koymuştur ki, bilim satranç oyununa benzer şekilde anlaşıldığı, tek emeli var olanı keşfetmek, öznel deneyimleri var olandan ve

keşfedilebilir olandan ayırmak olduğu müddetçe, tehlikeli bir vaziyete gelebilmekte ve bilim insanlarını dahi birer canavara dönüştürebilmektedir (Maslow, 1996, s. 20).

Diğer yandan, biraz geçmişe 20. yüzyıl Avrupa'sının ilk yarısına bakarsak, iki dünya savaşının var olduğunu görürüz. Dönemin en eğitilmiş nüfusuna ve en gelişmiş üniversite eğitim sistemine sahip Avrupa ülkesinin, 2. Dünya Savaşı esnasında neden olduğu ölüm ve yıkımların beraberinde kendileri gibi olmayan, başka ırk ve dinden olanlara yaşam hakkı ve varolma fırsatı tanımayışları; diğer yandan savaşın bitimine doğru Hiroşima ve Nagazaki'ye iki atom bombasının atılmasıyla birkaç saniyelik anda insanlık tarihinin en kötü insan, doğa ve şehir yıkımı düşünüldüğü zaman 'bu yıkıcı teknoloji ve politikaların oluşturulmasında acaba çağdaş eğitimin ne denli katkısı olmuştur?' sorusu, üzerinde düşünülmesi gereken bir noktadır (Kenan, 2007, s. 276, 277).

Bütün bunlar, üstün yetenekli çocukların uygun gelişim ortamları ve elverişli eğitim koşulları altında insanlık için büyük bir kazanıma dönüşebilecekleri gibi, varlıklarının ciddiyete alınmadığı durumlarda insanlık için yeri doldurulamaz büyük bir kayıp, hatta ciddi bir tehlike haline gelebileceklerini göstermiştir. Toplumsal huzur ve refahın kazanılmasında en önemli faktör olarak da insanın ahlaki ve manevi seviyesini yükseltebilecek bir eğitim ve rehberlik gelmektedir (Hökelekli ve Gündüz, 2004, s. 142- 143).

Nitekim büyük sanatçıların birçoğu başarılarını, kendilerini daha dikkatli ve ilgili olan bir öğretmenin keşfetmesine ve zihinlerine hırs tohumu ekerek, onları ihtiyaçları olan eğitime yönlendirmelerine borçlu olduklarını söylerler. Üstün yeteneklilerin bu yetenekleri düzenli ve yeterli bir eğitim, zamanında ve doğru yönlendirme, teşvik ve rehberlikle ortaya çıkarılabilir ve geliştirilebilir. Bu sebeple üstün yetenekli çocukların erken çağlarda keşfedilmesi eğitilmesi hem bireyin hem de toplumun mutluluğu ve ilerlemesi için önemlidir (Hökelekli ve Gündüz, 2004, s. 138).

Bu korkunç durumun yanı sıra deneyimler ortaya koymuştur ki değerlerden yoksun bir toplum sahip olduğu her şeyi tükettiğinde geride kendisine kalan boşlukla depresif bireyler olarak karşımıza çıkmakta yahut doyumsuz bir hayat anlayışı bu bireyleri yanlış yerlere sürüklemektedir.

Değerlerden yoksunluk, anomi, ahlaksızlık, köksüzlük, boşluk, umutsuzluk ve inanılacak, uğruna adanacak şeylerin eksikliği gibi farklı biçimlerde açıklanmıştır. Bugünlerde tehlikeli boyuta gelmesinin sebebi ise geleneksel değer sistemlerinin insanlığa sunmuş olduklarıyla başarısızlıklarını ispatlamış olmalarındandır. (İçinde bulunduğumuz durum bunu ortaya koymaktadır). Refah ve zenginliğin, teknolojik gelişimin, yaygın eğitimin, demokratik siyasi biçimlerin ve hatta en dürüst en doğru amaçların barışı, kardeşliği, dinginliği ve mutluluğu elde etmekteki başarısızlığı bizi bütün açıklığı ve kaçınılmazlığıyla insanın yüzeysel olanla vakit kaybetmesi sebebiyle bunları engelliyor olması gerçeğine itmektedir (Maslow, 1996, s. 53).

Bilgi ve yaşam araçlarının artmasına karşın değerler alanının daralması ya da zayıflaması kişisel ve sosyal birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Sosyal bilimcilerin çalışmalarında yer alan anomi, yabancılaşma, yaşamdan haz alamama, köksüzlük, değer patolojisi, varoluş bunalımı, manevi açlık, başarı nevrozları, amaçsızlık... gibi kavramlar bu durumun bireylerin psikolojisinde oluşturduğu sonuçları yeterince ifade etmektedir. Bunun sosyal karşılıkları ise şiddet ve cinsellik kültürünün öne çıkması, bölgeler arası dengesizlik ve yetersiz beslenme, çevre kirlenmesi, aile kurumunun zayıflaması, alkol ve madde bağımlılığı, cinsel sapmalar, terör ve savaş, yüksek intihar oranları, paraya tapınma... gibi göstergelerdir. Tüm bunlar, gelecekte toplumda aktif görev ve sorumluluklar üstlenecek üstün yetenekli bireylerin yaratıcı güçlerinin önce kendi bireysel olgunlaşmalarına, bununla birlikte de toplumda "haz ve menfaat ahlaki" yerine, "erdem ahlaki"nın yaygınlaşmasına olanak verecek bir anlayışla eğitilip, yönlendirilmesinin önemini açıkça belirtmektedir (Hökelekli ve Gündüz, 2007, s. 373).

Aslına bakılırsa ülkemizde değerler eğitimini güçlendirmek adına bazı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Okullarda yılın değeri oluşturulmuş ve değerler eğitimi konusunda İl Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından

toplantılar düzenlenmiştir. Ancak üstün yetenekli çocukların öğretim anlamında özel eğitime muhtaç oldukları nasıl kesin bir durumsa, değerler bazında da ayrı bir eğitime tabi tutulmaları gerektiği açıktır.

Üstün yetenekli bireyler bu yeteneklerini, içinde yaşadıkları toplumda yararlı amaçlara yönelik olarak kullanmakta mahir oldukları kadar, yeteneklerinin dikkate alınmadığı ya da uygun bir eğitimden geçirilmediği, engeller ve yanlış yönlendirmelerle karşı karşıya oldukları durumlarda, bu güçlerini o toplumların zararına kullanmada da çok mahir olabilirler. Onun için, bunların yeteneklerini kullanacakları doğru kanalların açılmasına büyük ihtiyaç vardır (Hökekleli ve Gündüz, 2007, s. 372).

Toplumların ve insanlığın ilerlemesi için bir mucize olan bu çocuklar, gerekli özenle eğitilmediklerinde insanlık için olağanüstü boyutta olumsuz sonuçlar da doğurabilirler.

Dolayısıyla insanlığın bilim, sanat ve düşünce alanında önderleri olacak olan üstün yeteneklilerin, zaten birçoğuna doğuştan duyarlı oldukları sevgi, saygı, merhamet, şefkat, adalet, doğruluk, dürüstlük, diğerkâmlık, hoşgörü, barış, şiddete başvurmama vs. gibi bütün insanlığı ilgilendiren evrensel değerlerle iç içe ve onları benimsemiş ve özümsemiş bir yaşam sürecinin içine sokulması gerekmektedir. Bu süreç, şüphesiz ilk önce ailede başlayacaktır. Daha sonra okulda örgün eğitimle pekiştirilecek ve günlük yaşamda ve meslek hayatında gerçeklik kazanacaktır (Hökekleli ve Gündüz, 2007, s. 388).

4. Sonuç ve Öneriler

4.1. Sonuçlar

- Araştırma sonunda elde edilen bulgulara göre, üstün yeteneklilik, akranlarına göre daha yetenekli olmak, takvim yaşına göre birkaç yaş daha üstün becerilere sahip olmak ve zekâ, yaratıcılık, özgün düşünme ve liderlik bakımından mükemmele yakın ya da mükemmel performans göstermektir. Üstün yeteneklilik kavramsal açıdan çoğunlukla üstün zekânın da yerine kullanılır. Çünkü üstün yeteneklilik üstün zekâlılığı da kapsayan bir kavramdır. Nitekim üstün zekâlıların oranı üstün yeteneklilerden daha azdır.
- Araştırmada elde edilen bulgular üstün yeteneklilerin hem bedensel, hem duyuşsal hem de zihinsel olarak yaşitlarına göre üstünlük gösterdikleri sonucunu vermiştir. Ve bu üstünlük erken yaşlarda başlayıp ömür boyu sürer. Üstün yetenekliler erken yürüyen, erken konuşan, genellikle bedensel özellikleri iyi olan, evrensel sorunlara duyarlı ve üst düzey bir bilişsel güce sahip bireylerdir.
- Araştırmanın bulgularına göre, ülkemizde üstün yeteneklilerin eğitimi eşsiz bir sistemle Osmanlı Devleti'nde Enderun Mektepleri ile sağlanmıştır. Sonrasında sekteye uğrayan üstün yeteneklilerin eğitimi 1950'li yıllarda bir dönüşüm geçirmiş ve son olarak 1992 yıllarında Bilim ve Sanat Merkezlerinde sürdürülmeye başlamıştır.
- Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, değer, bireylerin davranışlarını, düşüncelerini, duygularını etkileyen, önce bireyler sonra toplumlar tarafından oluşturulmuş olgulardır. Değerler eğitiminin amacı da, çocukların doğru olguları kazanarak davranış ve düşüncelerini olumlu yönde geliştirmelerini ve duygularını geri plana atmadan duyarlı bireyler olabilmelerini sağlamaktır.
- Elde edilen bulgular, değerlerin insanlık var olduğundan beri yaşadığını, birçok bilimin konu alanı olduğunu, pek çok alanda tartışıldığını, ancak buna rağmen bugünkü durumunun pek de iyi olmadığını ortaya koymuştur.

- Araştırma, değerler eğitiminin toplumun en küçük birimi olan ailede başladığı, ikinci sosyalleşme alanı olan okul ile süregelip asıl alan olan toplumda kendini bulduğu sonucunu çıkarmıştır. Toplumda bireyler kazandıkları değerleri olgunlaştırır ve içselleştirir.
- Elde edilen bulgulara göre üstün yeteneklilerin özel bir değerler eğitimine ihtiyaç duydukları açıktır. Çünkü değer kaybı bireylerde yeri doldurulamaz zararlara yol açar. Eğer ki bu bireyler bir de üstün yetenekli bireyler ise oluşan hasar çok daha büyük olur. Ve üstelik bu hasar sadece bireyi yaralayan küçük çapta bir hasar olmaz aynı zamanda toplumları da son derece yanlış yerlere sürükler. Ayrıca üstün yeteneklilerin geneli çok duyarlı bireylerdir. Eğer toplum onların bu duyarlılıklarını anlamazsa bu bireyler yalnızlık ve dışlanmışlık sorunu ile yüz yüze geleceklerdir. İnsanlığın önünü açabilecek bu üstün yeteneklileri hem ülke hem de insanlık adına kaybetmek istemiyorsak, onlara daha çok değer vermeli, özel eğitim sahalarını geniş tutmalıyız sonucuna da ulaşılmıştır.

4.2. Öneriler

1. Üstün yeteneklilerin değerler eğitimine ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu durumda, Bilim ve Sanat Merkezlerindeki değerler eğitimi dersinin nasıl verilmesi gerektiği araştırılabilir.
2. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki öğrencilerin değerler eğitimine karşı tutumları ölçülerek nitel araştırmalarla üstün yetenekli öğrencilerin bu anlamda mükemmel bir uyuma sahip olup olmadıkları da bir araştırma konusu olabilir.
3. Üstün yetenekli öğrenciler için rol model olacak olan Bilim ve Sanat Merkezlerinde değerler eğitimi dersine giren öğretmenlerin, evrensel değerlere sahip olma düzeyleri ve bu değerler eğitimi dersini doğru bir biçimde aktarabilme konusundaki yetkinlikleri de araştırılması gereken bir konudur.
4. Bilim ve sanat merkezlerindeki değerler eğitimi derslerine giren öğretmenler için, üstün yetenekli çocukların gereksinimlerini bilmek, üstün yetenekli çocuklara bu anlamda nasıl daha faydalı olacaklarını bilmek hem öğretmen hem öğrenci hem gelecekteki toplum için faydalı olacaktır. Çünkü üstün yetenekli çocuklar, toplumların önderleridir. Bu çocuklar için yapılacak ufak bir yanlış eğitim dahi telafi edilemeyecek sonuçlar doğurabilir. Bu anlamda değerler eğitiminin yeri de önem teşkil etmektedir. Nitekim insani değerlere sahip olmadan ne kadar bilgi ile donanımlı olursa olsun, o bireylerin topluma ve insanlığa faydası olmayacaktır.

Kaynakça

- Akarsu, F. (2004). Enderun: Üstün yetenekliler için saray okulu. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A. E. Bilgili (Eds.), *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Akkanat, H. (2004). Üstün veya özel yetenekliler. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A. E. Bilgili (Eds.), *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Akkutay, Ü. (2004). Osmanlı eğitim sisteminde Enderun mektebi. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A. E. Bilgili (Eds.), *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Ataman, A. (2012). Üstün yetenekli çocuk kimdir?. *Geleceğin Mimarları Üstün Yetenekliler Sempozyumu*. Tekirdağ.
- Aydın, M. (2011). Değerler, işlevleri ve ahlak, *Eğitime Bakış*, 7(19), 39- 45.
- Bacanlı, H. (1999). *Üniversite öğrencilerinin değer tercihleri*. <http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/926-20120221155146-bacanli.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Baykoç, N. (2014). *Üstün; akıl, zeka, deha, yetenek, dahiler- savantlar gelişimleri ve eğitimleri*. Ankara: Vize Yayıncılık

- Beil, B. (2003). *İyi çocuk, zor çocuk- doğru davranışlar çocuklara nasıl kazandırılır? (Çev. Cuma Yorulmaz)*. Ankara: Arkadaş Yayınevi
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çağlar, D. (2004). 1953 - 1993 yılları arasında üstün zekalı çocuklar konusunda alınan kararlar, çalışmalar ve uygulamalar. A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili ve M. R. Şirin (Eds.), *Üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Çağlar, D. (2004). Üstün zekalı öğrencilerin özellikleri. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A. E. Bilgili (Eds.), *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Davaslıgil, Ü. (2004). Üstün olma niteliğini kazanma. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A. E. Bilgili (Eds.), *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Davaslıgil, Ü. ve Zeana, M. (2004). Üstün zekâlıların eğitimi projesi. A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili ve M. R. Şirin (Eds.), *Üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69- 88.
- Dönmez, N. (2004). Bilim Sanat Merkezleri'nin kuruluşu ve işleyişinde yapılması gereken düzenlemeler. A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili ve M. R. Şirin (Eds.), *Üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Enç, M. (2004). Özel eğitimin tarihçesi. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A. E. Bilgili (Eds.), *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Fichter, J. H. (2012). *Sosyoloji nedir? (Çev. Prof. Dr. Nilgün Çelebi)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gökdere, M. ve Çepni, S. (2004). Üstün yetenekli çocuklara verilen değerler eğitiminde öğretmenin rolü. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A. E. Bilgili (Eds.), *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Gökdere, M. (2004). Bireysel dosyama tekniği (potfolio) ve üstün yeteneklilerin eğitimi. A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili ve M. R. Şirin (Eds.), *Üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Gündüz, T. (2010). Üstün zekalı çocuklarda ahlak gelişimi ve Eğitimi. *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1) 157- 177.
- Hökelekli, H. ve Gündüz, T. (2004). Üstün Yetenekli çocukların karakter özellikleri ve değerler eğitimi. A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili ve M. R. Şirin (Eds.), *Üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Hökelekli, H. ve Gündüz, T. (2007). Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğitimleri. R. Kaymakcan, H. Hökelekli, Ş. Arslan ve M. Zengin (Eds.), *Değerler ve eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Işık-Ercan, Z. Z. (2004). Üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi için temel prensipler ve kullanılan teknikler. A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili ve M. R. Şirin (Eds.), *Üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Karakuş, F. (2010). Üstün yetenekli çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçlükler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 127- 144.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2011), Din kültürü ve ahlak bilgisi programları ve öğretmenlerine göre değerler eğitimi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 29- 55.
- Kenan, S. (2007). Modern eğitimin oluşum sürecinde değerler eğitimi nasıl zayıfladı?. R. Kaymakcan, H. Hökelekli, Ş. Arslan ve M. Zengin (Eds.), *Değerler ve eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Kurnaz, A. (2012). Üstün yetenekli çocuklarda değer eğitimi. *Geleceğin mimarları üstün yetenekliler sempozyumu bildiri kitabı*, ss. 49-71.
- Levent, F. (2012). Bilsen öğretmenlerine göre üstün yetenekli öğrencilerin sosyo-duygusal özellikleri, *Geleceğin mimarları üstün yetenekliler sempozyumu bildiri kitabı*, ss. 29-34.
- Maslow, A. (1996). *Dinler değerler, doruk deneyimler* (H. K. Sönmez, çev.). İstanbul: Kuraldışı Yayınları.
- Meb (2001). *Bilim ve Sanat Merkezi Yönergesi*.
- Ömeroğlu, E. (2004). Okulöncesinde üstün çocuklar ve eğitimi. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A. E. Bilgili (Eds.), *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

- Özbay, Y. ve Palancı, M. (2011). Üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin psikososyal özellikleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 89- 108.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217- 239.
- Sak, U. (2014). *Üstün zekalılar özellikleri tanılanmaları eğitimleri*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Şahin, A. (2004). Üstün yetenek ve eğitim. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A. E. Bilgili (Eds.), *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tanrıöğen, A. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227- 259.
- Türk, İ. (2009). *Değerler eğitiminde saygı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Uzun, M. (2004). *Üstün yetenekli çocuklar el kitabı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi–eğitimde yeni ufuklar-*. Ankara: Akçağ Yayım.
- Yıldırım, K. (2009). Values education experiences of Turkish class teachers: A phenomenological approach. *Eurasian Journal of Education Research*, 35, 165- 184.